

Шиян Анатолій Григорович, старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Васильченко Валерія, здобувач вищої освіти юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІ ЗАХОДИ ТА НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Серед основних напрямків забезпечення державою прав та свобод людини є боротьба із злочинністю. Дієвим та головним засобом протидії злочинності виступає оперативно-розшукова діяльність, Що стосується досудового розслідування кримінальних проваджень, то в розкритті кримінальних правопорушень (в першу чергу тяжких та особливо тяжких злочинів), збиранні доказів для доведення винуватості осіб, причетних до їх вчинення, належить негласним слідчим (розшуковим) діям.

Згідно зі статтею 2 Закону України № 2135-ХІІ від 18 лютого 1992 року «Про оперативно-розшукову діяльність» (далі – ЗУ «Про ОРД») «оперативно-розшукова діяльність – це система гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів». Її завданням є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави (ст. 1 цього Закону) [1]. Поняття оперативно-розшукових заходів (далі – ОРЗ) ЗУ «Про ОРД» не визначає, але в ст. 8 цього Закону дається їх перелік.

Поняття негласних слідчих (розшукових) дій ч. 1 ст. 246 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) визначається так: «Негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом» [2]. Перелік негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) визначено ст.ст. 260-264, 267-272, 274 КПК. Слід підкреслити, що раніше більшість цих заходів (за винятком накладення арешту, огляду та виїмки кореспонденції і зняття інформації з каналів зв'язку (ст. 187-1 КПК України 1960 року) можна було здійснювати лише в рамках оперативно-розшукової діяльності, яку проводили оперативні підрозділи

органів, визначених ст. 5 ЗУ «Про ОРД».

Співвідносячи ОРЗ і НСРД, варто зазначити, що між ними існує низка як спільних, так і відмінних рис. Оскільки в рамках даної доповіді їх повністю охарактеризувати неможливо, звернемо свою увагу на основні з них.

На нашу думку, спільним між ОРЗ і НСРД є, зокрема, таке:

1. Їх об'єднує одна мета - боротьба зі злочинністю.
2. За своїм походженням НСРД є похідними від ОРЗ.
3. Як під час ОРЗ, так і в ході проведення НСРД використовуються специфічні засоби та методи.

4. Вони відбуваються легально. Легальність у даному контексті означає санкціонованість законодавцем, надання їм статусу адекватних та прийнятних засобів правоохоронної діяльності, що за певних підстав та із дотриманням відповідних умов можуть застосовуватися уповноваженими суб'єктами [2].

5. В більшості випадків ОРЗ і НСРД носять скритий, конспіративний характер як від об'єктів, стосовно яких вони проводяться, так і осіб, які не беруть у них участь.

6. Фактичні дані, отримані під час ОРЗ і НСРД, можуть використовуватися в кримінальному провадженні як докази.

Відмінність між ОРЗ і НСРД характеризується такими ознаками:

1. ОРЗ проводяться з метою виявлення, попередження та розкриття підготовлених злочинів, а НСРД спрямовані на збирання (перевірку) відомостей, що підлягають доказуванню і мають значення в кримінальному провадженні.

2. ОРЗ більшою мірою направлені на попередження злочинів, а НСРД – на їх розкриття.

3. НСРД проводяться в ході досудового розслідування по кримінальному провадженню; ОРЗ, зазвичай, передують відкриттю кримінального провадження і проведенню досудового розслідування.

4. ОРЗ можуть проводити тільки визначені ст. 5 ЗУ «Про ОРД» суб'єкти – уповноважені оперативні підрозділи. Що стосується НСРД, то їх можуть проводити слідчий (при розслідуванні злочинів), дізнавач (при розслідуванні кримінальних проступків), співробітники оперативних підрозділів, визначених ч. 6 ст. 247 КПК. Причому співробітники зазначених оперативних підрозділів можуть проводити НСРД тільки за письмовим дорученням слідчого (дізнавача). Тобто, коло суб'єктів, уповноважених проводити НСРД, порівняно з ОРЗ є значно ширшим.

5. Права співробітників оперативних підрозділів, уповноважених слідчими (дізнавачами) на проведення НСРД, порівняно з правами при проведенні ОРЗ є значно меншими, оскільки їхня діяльність визначається межами письмових доручень слідчого (дізнавача).

6. Хід і результати проведених НСРД знаходять своє процесуальне закріплення в протоколі, а також долучених до нього додатках, якими

можуть виступати спеціально виготовлені копії, зразки об'єктів, речей і документів, письмові пояснення спеціалістів, які брали участь у проведенні відповідної НСРД, схеми, зліпки, носії комп'ютерної інформації, фототаблиці, стенограми, аудіо-, відеозаписи та інші матеріали. Результати проведення ОРЗ знаходять своє закріплення ще й іншими оперативно-службовими документами – довідками, зведеннями, рапортами, висновками та ін.

Як висновок, слід зазначити, що ОРЗ і НСРД мають низку як спільних, так відмінних ознак, незначну частину яких викладено в даній доповіді. У цьому взаємозв'язку вважаємо, що паралельне та одночасне існування в правовому полі України цих двох важливих інститутів вимагає більш конкретного їх розмежування і врегулювання на законодавчому рівні, що в кінцевому рахунку призвело б до усунення певних проблем, які виникають під час організації та проведення ОРЗ і НСРД.

1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 грудня 1992 року № 2135-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 3 серп. 2020 р. К.: ПАЛИВОДА А.В., 2020. 452 с.

3. Глушков В.О., Білічак О.А. Оперативно-розшукові заходи і негласні слідчі (розшукові) дії: спільне та відмінне. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/7926/1/%D0%9E%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B7%D1%88%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5_p043-047.pdf